

DAT HAD JE GEDROOMD

1.

We hebben allemaal onze dromen. Alsof we steeds weer de kans grijpen om wat komen gaat of wat we hebben meegemaakt nog eens rustig of misschien wel heel onrustig voor onszelf door te nemen. Als ik hier een toespraak ga houden, droom ik bijvoorbeeld steevast, dat er iets mis gaat: al mijn blaadjes liggen door de war; of ik sta ergens in een verloren hoekje van deze kerk mijn preek af te steken, terwijl iedereen met de rug naar me toe zit en eigen belevenissen uitwisselt. Het is maar wat je bezig houdt.

Israël droomt zich een verleden. In ballingschap, ver van huis, op vreemde grond, begint een zoektocht naar de wortels. Wie zijn wij, waar komen wij vandaan? Flarden van oude verhalen en namen worden samengebald tot geschiedenis. Een geschiedenis van mensen, maar ondertussen groeit het uit tot een geschiedenis van mensen met hun god. Zo schrijft het verhaal niet zozeer verleden, maar vooral toekomst; het wordt een basis om verder te gaan, om het uit te houden in de ballingschap, om uitzicht te houden andere tijden. Als god ons thuisbrengt uit onze ballingschap, dat zal een droom zijn. Gedroomde geschiedenis wordt toekomstvisioen.

Binnen die bundeling van prachtige verhalen is Jozef een dromer bij uitstek. Geen wonder, want voor zijn vader Jakob is hij de gedroomde zoon. Twaalf zonen heeft Jakob, en ergens tussen de regels door ook nog wel wat dochters, maar Jozef en Benjamin zijn hem toch het allerliefst. "Jakob hield meer van Jozef dan van zijn andere zonen", staat er geschreven. En dat komt tot uitdrukking in een prachtig kleed, dat Jakob voor hem heeft laten maken. Zo staat Jozef dagelijks te schitteren tussen zijn broers en is hij als het ware al bij voorbaat door zijn vader tot koning gemaakt. De scheve ogen van de broers zijn dan wel begrijpelijk. Jozef lijkt in de Schrift een voorloper van David. Allebei herders, klein en jong, ze overstijgen hun grote broers en worden ook allebei koninklijk. Dat is dus een vast thema in de dromen van de Schrift: dat het kleine groot kan zijn; en dat er een god is, die niet geeft om rangen, standen en leeftijden, maar die zijn eigen keuzen maakt. Juist dat maakt alleen maar duidelijker, dat er uiteindelijk maar één koning is en dat is god zelf. Geen ander is koning. Dat we dat maar goed weten.

Maar het is een koningschap dat gestalte krijgt in mensen. Gewone mensen. Mensen die bewondering afdwingen, die een voorbeeld zijn, maar die ook gewoon hun tekortkomingen hebben. Met die mensen trekt god zijn plan. En daarmee is gezegd: zo trekt god ook hier en nu met ons zijn plan. Want de Schrift wil niet zozeer vertellen hoe het eens, ooit is gegaan, maar hoe het met ons kan gaan.

Gewone mensen. In het verhaal dat we gaan lezen zijn ze in alle kleuren aanwezig: Jakob met zijn overdreven voorliefde voor Jozef en Benjamin, waarbij hij toch met zijn klompen moet aanvoelen, dat het fout moet lopen. Jozef die loopt te pronken met zijn droom, dat iedereen voor hem buigen zal; je zou zeggen: een verstandige toekomstige koning houdt zo'n droom voor zich. En de broers die zich zo aan hem ergeren, dat je ze wel wat meer volwassenheid zou toewensen. Toch zijn al die verwickelingen de basis voor heilsgeschiedenis. Want zo komt Jozef terecht in Egypte, brengt zijn mensen daar voor een tijd in veiligheid, zodat het kan overleven. De twaalf broers zijn de twaalf stammen, die samen sterk zullen zijn als ze één zijn onder de naam van hun vader: Israël. Israël droomt zich een geschiedenis van mensenwerk. Soms inspirerend, soms verbazingwekkend. En het levert in elk geval schitterende verhalen op.

2.

Jakob, zo hebben we net gehoord, blijft nadenken over wat er gebeurd is. Dat lijkt me een uitnodiging om even met Jakob mee te denken. Hij moet wel gedacht hebben, dat de droom van Jozef nogal verschilt van zijn eigen dromen. Jakob droomt vooral over god en over zijn strijd met god en met de weg die hij moet gaan. Jozef droomt over zijn positie tussen de mensen, hij droomt vooral over zichzelf.

De verhalen over Jakob en Jozef zijn een spiegel om in te kijken. Misschien heeft het zelfs wel iets van een lachspiegel: dat de stamvader, die zijn naam Israël geeft aan het volk zijn weg gaat met list en bedrog. En dat zijn zonen die hun naam geven aan de twaalf stammen jaloers zijn op hun ene broer met zijn ego-dromen. Wie lacht niet die de mens ziet? In de nagalm van die spiegel laat zich ook wijsheid lezen: dat het heel wat gemakkelijker is om me te verbazen over het gedoe van anderen, dan zicht te krijgen op mezelf. Laat ik me maar eens afvragen: Hoe reëel zijn mijn eigen dromen? En vind ik het ook niet een hele kunst om te laveren tussen mijn geweldige dromen en anderzijds zo'n zelfbeeld van: dat kan ik toch niet, dan kunnen anderen alleen maar.

Met die dubbele gevoelens kijkt ook Israël naar zichzelf. Want het is natuurlijk klein en onbetekenend tussen al die grootmachten. Het stelt niet veel voor tussen Egypte, Babylon, Assyrië. Maar het droomt zich geschiedenis, waarin het kleine, met al zijn machteloosheid en ook al zijn tekortkomingen, toch ook weer groot kan zijn. In de dromen van Jozef balanceert het gewaagd tussen klein en groot. Want Jozef is tussen zijn broers maar een kleine jongen en het is ook nogal klein, dat hij alles, wat zijn broers uitspoken overbrieft aan zijn vader; maar ondertussen zal hij wel onderkoning van Egypte worden. Het is één van de vele Schriftverhalen die zichzelf voortdurend lijkt tegen te spreken in een warwinkel van groot en klein. Rode draad is, dat het wijst naar toekomst. Al dat gedoe van kleine mensen verzandt niet ergens in vergetelheid, maar de droom krijgt de kracht van een visioen.

Net als Jozef voelt Israël zich verwend. En dat gevoel steunt op het geloof in hun god. Of ze nu is de woestijn zijn, of in slavernij, of, net als Jozef later, diep in de put zitten. Er is de overtuiging, dat er een god is, die zijn naam, Ik-ben-er, Ik-zal-er-zijn, waarmaakt. Hoe klein je ook bent, hoe klein je je ook voelt, niet alleen ben je. En in de echo van die godsnaam wordt er gezegd: en jij, jij mag er dus ook zijn. En ook gewoon zoals je bent. Met al je grote dromen en je gevoelens van klein-zijn. En dan mag ik zelf regelmatig met de vraag worstelen of die god er echt wel is en of ik wel in die god kan geloven. In de verhalen van de Schrift krijg ik aangereikt, dat die god in elk geval wél in mij gelooft. Dat ik de ruimte krijg om mijn eigen weg te gaan. En dat er één is die me als een bezorgde moeder of vader volgt. Die me troost als het niet goed gaat en me bijstuurt als ik al te hard van stapel loop. Eén die me zicht geeft op mezelf, wie ik ben en wie ik kan zijn.

Wij willen hier een gemeente zijn, waarin dat verhaal doorgaat. En misschien zijn wij ook wel een beetje zo'n Jozef: met onze prachtige liederen en onze goed gevulde kerk en met het idee, dat we hier allemaal veel mooier en beter doen dan al die synoden, wereldraden, bisschoppen en pausen bij elkaar. Terwijl we op de kerkelijke kaart natuurlijk ook maar een onbetekenend stipje zijn.

Maar het verhaal zegt vooral wat over mezelf. Over mijn kleinheid in deze wereld. Waarin ik met de moed der wanhoop maar vijf minuten het licht uitdoe om het milieu te redden. Waar de machten van de wereld hun eigen weg lijken te gaan en waarin ik nauwelijks een rol van betekenis speel. Dat is allemaal waar. En toch mag ik er zijn. En toch heb ik mijn eigen verantwoordelijkheid en mijn eigen geschiedenis, waarvoor ik me soms schaam, maar waarop ik ook trots mag zijn. Misschien, net als Israël, met het beeld voor ogen, dat er een god is, die in al zijn verborgenheid mij toch aanzegt, dat ik er wezen mag en dat wat ik doe wel degelijk gekend en geweten wordt. En dat mogen we, in alle bescheidenheid, met een gerust hart dromen.

Gerard Swüste